

PARLAMENTODA KUTUPLAŞMA DERİNLEŞİYOR

Bahar Ayça Okçuoğlu*, Yılmaz Esmer**

Yönetici Özeti

Toplumlardaki elitlerin değerlerini, inançlarını ve tutumlarını araştıran bir grup sosyal bilimci olarak, 2007 ve 2013 yıllarında, parlamenterlerle ilgili geniş kapsamlı araştırmalar gerçekleştirdik. Türkiye’den başka Almanya, Güney Afrika, Güney Kore, İsveç, Polonya ve Şili’yi kapsayan araştırma bu ülkelerin parlamenterlerinin dünya görüşleri, ideolojileri ve siyasal tercihleri ile ilgili önemli karşılaştırmalı bilgiler edinmemizi sağladı.

2007 ve 2013 yılları arasında, dünya, hâlâ da tam olarak atlatılamayan, bir küresel ekonomik kriz ve resesyon da yaşadığından, araştırma bu krizin parlamenterlerin zihin dünyası üzerindeki etkilerine ilişkin ipuçları da sundu.

Türkiye’de, araştırma kapsamında, 2007 yılında 148, 2013 yılında ise 152 parlamenterle yüzyüze görüşmeler yapıldı. Görüşülen parlamenterlerin seçilmesinde, TBMM’deki sandalye oranlarına uyuldu. Böylece, örneklemin hem ayrı ayrı partilerin, hem de bir bütün olarak parlamentonun tercihlerini yansıtması sağlandı.

Bir cümleyle ifade edecek olursak, 2007 Parlamentosu ile 2011 Parlamentosu (ki hâlen görev yapıyor) karşılaştırıldığında, hem Meclis’in tümünde, hem de AKP’li ve CHP’li milletvekilleri arasında ideolojik ayrışmanın kayda değer bir oranda arttığını gözlemliyoruz. Aradan geçen yıllarda, AKP milletvekillerinin ortalama olarak daha sağa, CHP milletvekillerinin ise daha sola kaydığını ve dolayısıyla aradaki ideolojik mesafenin de biraz daha açıldığını gözlemliyoruz. Aynı şekilde, ülke yönetimi ile ilgili değerlendirmelerde de derinleşen bir ayrışma gözlemleniyor.

Milletvekilleri arasında ideolojik ayrışma artıyor

Uluslararası siyasal/sosyal araştırmaların hemen hepsinde, siyasal ideolojiyi ölçümlemek amacıyla bir “sol-sağ cetveli” kullanılır. 10 puanlık bu cetvelin bir ucunda en sol, diğer ucunda ise en sağ görüş yer alır ve görüşülen kişiden, bu cetvelde kendisine en uygun yeri seçmesi istenir. Başka deyişle, kendisini ideolojik olarak sol uçta gören kişi, cetvelde 1 veya 2’yi, en sağda gören kişi ise 9 ya da 10’u seçecek; o kadar keskin görüşlerde olmayanlar da ortada, ortanın sağında veya solunda bir yere yerleşeceklerdir.

2007 yılında kendilerini sol uç ideolojiye yerleştiren milletvekillerinin oranı yüzde 9.11 iken, bugünün parlamentosunda bu oran yüzde 19.1’e yükselmiştir. Aynı şekilde, sağ uçta yer alan milletvekillerinin

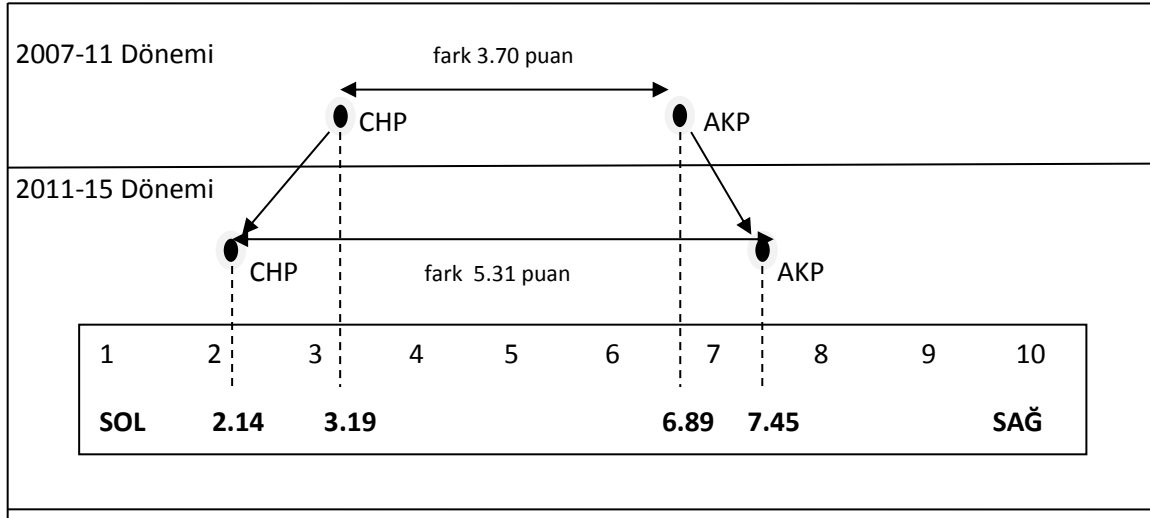
* Bahar Ayça Okçuoğlu, **Betam**, Araştırma Görevlisi, baharayca.okcuoglu@eas.bahcesehir.edu.tr

** Prof. Dr. Yılmaz Esmer, **Betam**, yilmaz.esmer@eas.bahcesehir.edu.tr

oranı da yüzde 13.4'ten yüzde 22.8'e yükselmiştir. Son Meclis'in bir önceki Meclis'e kıyasla, sağ-sol ideolojik boyutunda çok daha fazla ayrıştığı, deyim yerindeyse kutuplaştığı görülmektedir.

Ancak, bu değişimin 2007 parlamentosunda sadece AKP ve CHP yer alırken, 2011 seçimleriyle 4 partili bir TBMM oluşmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Bu varsayımı sınavabilmek için AKP ve CHP milletvekillerindeki ideolojik değişimi izlememiz gerekecektir. Şekil 1 de, bu iki partinin bir önceki ve bugünkü Meclis'te yer alan milletvekillerinin, sağ-sol cetveli ortalamaları karşılaştırılmaktadır.

Şekil 1 : AKP ve CHP Milletvekillerinin 2007 Parlamentosu ile 2011 Parlamentosu'ndaki İdeolojik Konumları

Şekilde de görüldüğü gibi, AKP milletvekillerinin ideolojik cetveldeki ortalamaları sağa (6.89'dan 7.45'e), CHP milletvekillerinin ortalamaları ise sola (3.19 iken 2.14) kaymıştır. İki parti arasındaki cetvel mesafesi de 3.70 puandan 5.31 puana yükselmiştir ki bu küçümsenecek bir artış değildir.

Tek bir göstergeye bakarak karar vermek doğru olmaz ama bu bulgular, ülkemizde çok sık dile getirilen kutuplaşma olgusunun, seçilenler için de geçerli olabileceğini düşündürmektedir.

Milletvekillerinin seçmenlerin konumuna ilişkin tahminleri

Araştırmada yer alan sorulardan biri de, milletvekillerinin hem kendi seçmenlerinin, hem genel seçmen kitlesinin sağ-sol cetvelindeki konumları ile ilgili tahminleri idi. Bu sorulara verilen yanıtlar da, kutuplaşma hipotezini destekler niteliktedir.

Örneğin, 2007-11 parlamentosunda, AKP milletvekilleri, genel seçmen kitlesinin yüzde 44.1'inin sol-sağ cetvelinin ortasında (cetvelde 4,5 ve 6'nın toplamı) yer aldığını tahmin ediyorlardı. 2011-15 parlamentosunda bu oranın sadece yüzde 17.8 olduğunu görüyoruz. Aynı gözlemin, CHP milletvekilleri için de geçerli olduğunu görüyoruz. 2007'de, CHP milletvekilleri, sol ile sağın ortasında olduğunu tahmin ettikleri seçmenlerin oranı yüzde 55.3 idi. Son Meclis'te ise bu oranın sadece yüzde 29.7 olduğunu tahmin ediyoruz. Görüldüğü üzere, aradaki farklar gerçekten çarpıcıdır.

Aynı şekilde, gerek AKP ve gerek CHP milletvekilleri, kendi partilerinin seçmenlerinin de bugün biraz daha uçta (AKP seçmeni için daha sağ, CHP seçmeni için daha sol) yer aldığı görüşündedirler.

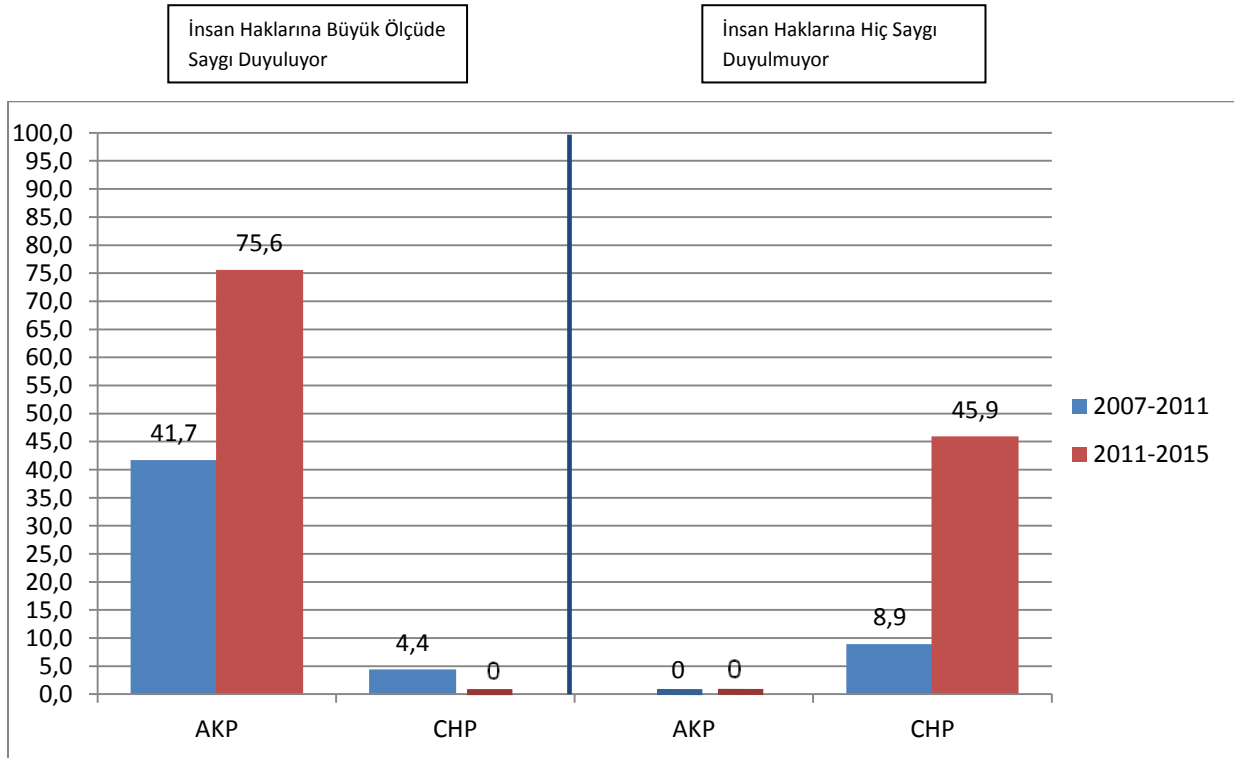
Demokratik yönetim ve insan haklarına ait değerlendirmeler de kutuplaşıyor

Milletvekillerinin ülkenin bugün ne ölçüde demokratik olarak yönetildiğine dair soruya verdikleri cevaplarda da farklılaşma görülmektedir. 2007 yılında ülkenin tamamen demokratik yönetildiğini düşünen milletvekillerinin yüzdesi 14.3 iken, bugün bu oran 23.2'ye yükselmiştir. Ama aynı yükseliş, tam ters yönde, ülkenin bugün hiç demokratik olarak yönetilmediğini düşünen milletvekillerinde de görülmüştür. 2007'de bu rakam yüzde 1.4 iken, son araştırmada yüzde 18.6'ya kadar yükselmiştir. AKP ve CHP milletvekillerinin bu soruya verdikleri cevaplara ayrı ayrı bakıldığında da, bir kez daha değişimin ortada buluşmaya değil, ayrışmaya işaret ettiği anlaşılmaktadır.

Ülke yönetiminin *bütünüyle* demokratik olduğunu düşünen AKP'li vekillerin oranı yüzde 17.7'den yüzde 39.3'de çıkarken, bu görüşte olan CHP'li vekillerin oranı yüzde 8.9'dan sıfıra –evet tam sıfır– inmiştir. Öte yandan, ülke yönetiminin *hiç* demokratik olmadığını belirten CHP'li vekillerin oranı yüzde 2.2'den yüzde 51.3'e çıkarak, 23 kat artmıştır.

İnsan hakları ile ilgili soruda da aynı kutuplaşma eğilimi gözlenmektedir (Şekil 2). Farklı iki görüş arasındaki önemli bir diğer yükseliş de, milletvekillerinin ülkede insan haklarına ne ölçüde saygı gösterildiğini düşündüklerine dair cevapladıkları soruya aittir. 2007 araştırmasında, ülkemizde insan haklarına büyük ölçüde saygı duyulduğunu düşünen milletvekillerinin oranı yüzde 28.8 iken, bu oran 2013 araştırmasında yüzde 44.7'ye yükselmiştir. Madalyonun diğer yüzüne bakıldığında ise, insan haklarına hiç saygı duyulmadığını düşünen milletvekillerinin oranı yüzde 2.7'den, yüzde 13.8'e çıkmıştır.

Şekil 2: AKP ve CHP Milletvekillerinin İnsan Hakları ile İlgili Değerlendirmeleri

Parlamentoda kutuplaşma derinleşiyor

En azından, bu araştırma notunda dikkate aldığımız birkaç göstergeye bakıldığında, milletvekilleri arasında kutuplaşmanın arttığını gözlemliyoruz. Milletvekilleri, gerek sol-sağ ideoloji açısından, gerekse ülke yönetiminin demokrasi ve insan hakları konularında değerlendirilmesi açısından, iki araştırma arasında ortadan uçlara doğru bir kayma gösteriyorlar. Üstelik bu ayrışma, bazı durumlarda dikkati çekecek kadar büyük olabiliyor.

Acaba genel seçmen kitlesi de, milletvekillerine paralel bir şekilde ayrışıyor mu? Bu sorunun cevabı da, bir başka araştırma notunun konusunu teşkil edecek.